

14. Paton B. Ye. (editor) (1982), *History of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR*, Kyiv, 859 p. (ukr).
15. Bilousov S. M. (ed.) (1958), *History of the Ukrainian SSR*. In two volumes, Kyiv, Vol. II, 779 p. (ukr).
16. Dubyna K. K. (ed.) (1967), *History of the Ukrainian SSR*. In two volumes, Kyiv, Vol. II, 859 p. (ukr).
17. Mushynka M. (1994), *Mykhailo Hrushevskyyi, Collection of scientific papers and materials of international jubilee conference devoted to the 125th anniversary of the birth of Mykhailo Hrushevskyyi*, Shevchenko Scientific Society, Lviv, pp. 296-305 (ukr).
18. Ohloblyn A. (1963), *Dumky pro suchasnu ukrayinsku sovietsku istoriohrafiiu* [Thoughts about modern Soviet Ukrainian historiography], New York, 87 p. (ukr).
19. Pyrih R. Ya. (1993), *Zhyttia Mykhaila Hrushevskoho. Ostannie desiatylittia (1924 - 1934)* [The life of Mykhailo Hrushevsky. The last decade], Kyiv, 198 p. (ukr).
20. Pyrih R. Ya. (1991), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, № 4, pp. 54-66 (ukr).
21. Pyrih R. Ya. (1991), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, № 5, pp. 50-61 (ukr).
22. Pyrih R. Ya. (1991), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, № 7, pp. 38-48 (ukr).
23. Pyrih R. Ya. (1991), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, № 8, pp. 54-63 (ukr).
24. Pyrih R. Ya. (1991), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, № 9, pp. 50-60 (ukr).
25. Pyrih R. Ya. (1991), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, № 10, pp. 44-51 (ukr).
26. Pyrih R. Ya. (1991), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal [Ukrainian Historical Journal]*, № 11, pp. 3-13 (ukr).
27. Polonska-Vasylenko N. (1992), *History of Ukraine, Vol 1. By the mid-seventeenth century*, Kyiv, 640 p. (ukr).
28. Polonska-Vasylenko N. (1993), *Ukrainian Academy of Sciences. The history*, Kyiv, part I (1918-1930), pp. 1-151 (ukr).
29. Polonska-Vasylenko N. (1993), *Ukrainian Academy of Sciences. The history*, Kyiv, part II (1931-1941), pp. 1-216 (ukr).
30. Polonska-Vasylenko N. (1992), *History of Ukraine, Vol. 1. By the middle of the XVII century*, Lybid, Kyiv, pp. 13-38 (ukr).
31. Rubach M. A. (1963), *Grushevskiy Mikhail Sergeevich*, in Zhukov E. M., eds., *Soviet Historical Encyclopedia*, Moscow, Vol. 4, Art. 857-859 (rus).
32. Sokhan P. S., Ulianovskiy V. I., Kirzhaiev S. M. (1993), *M. Hrushevsky and ACADEMIA. The idea competitions, business*, Academy of Sciences of Ukraine, Ukrainian Institute of Archeology, Kyiv, 321 p. (ukr).
33. Tkachenko V., *Soviet and Contemporary national problems of Ukrainian historiography of science 20-30 years of the twentieth century*, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2009_25/Gileya25/I6_doc.pdf (ukr).
34. Yurkova O. (1999), *Activities scientific research of the Department of History of Ukraine Hrushevkyi (1924 - 1930)*, National Academy of Sciences, Kyiv, 432 p. (ukr).
35. Yurkova O. (2002), *Mykhaylo Hrushevskyyi - scholar and politician in the context of modernity. Collected Works*, Kyiv, pp. 117-121 (ukr).

© Романцова Наталя

Надійшла до редакції 05.11.2013

УДК 94: 329. 15] (477. 82) "1988 - 1991"

ЧУРА ВАСИЛЬ,

кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін Львівської державної фінансової академії

НАЦІОНАЛЬНЕ ВІДРОДЖЕННЯ В ПРИКАРПАТТІ НА ЗЛАМІ 80-90-х рр. ХХ ст. КРІЗЬ ПРИЗМУ БАЧЕННЯ КОМПАРТІЙНОЇ ПРЕСИ

У статті досліджено проблему висвітлення компартійною пресою перебігу національно-демократичного руху на Івано-Франківщині у 1988-1991 рр. Джерельною базою дослідження виступили радянські періодичні видання різних рівнів, національно-демократична преса, матеріали польових досліджень автора. Аналіз періодики засвідчив украї вороже ставлення партійних органів різних рівнів до розвитку національного самоусвідомлення серед жителів регіону і до їх державотворчих прагнень. Виявлено ключову причину такого неприйняття, яка полягала в принципово антиукраїнському налаштуванні комуністичної партії.

Ключові слова: КПРС; КПУ; періодика; преса; статті; публікації; національно-демократичний рух; протистояння; державна незалежність України.

Постановка проблеми. Основним наслідком компартійного реформування політичного та соціально-економічного базису СРСР у другій половині 1980-х рр. стала зневіра громадян країни в життєздатності компартійної доктрини та доцільності існування комуністичного режиму. До цього спрчинилися оприлюднення

комуністичних злочинів минулих десятиліть, перманентна криза народногосподарського комплексу країни, загострення міжнаціональної та релігійної проблем тощо. Недолуге запровадження перебудовних новацій як засіб компартапарату зберегти монополію на політичну владу у Радянському Союзі лише прискорило

наростання деструктивних явищ у його політичному осерді - комуністичній партії. Ослаблення компартійного режиму уможливило розгортання економічних вимог жителів країни, котрі згодом переросли в національно-демократичний рух, що спричинився до виникнення антикомуністичних закликів. Однією з республік СРСР, де суспільні вимоги демократизації розгорталися найбільш стрімко, була УРСР, а особливо її західні області. Чільне місце тут належало Галичині з її перманентно стійким державотворчим налаштуванням та глибоким національно-визвольним корінням. Динамічність розгортання демократизаційних процесів вирізнялося Прикарпаття (в адміністративному статусі - Івано-Франківська область) - регіон, де прагнення мешканців до відновлення державної самостійності України проявлялися винятково відчутно.

Аналіз секретних компартійних матеріалів свідчив, що наростання демократичних вимог івано-франківців відбувалося на тлі дезінтеграції місцевих осередків КПУ, розпочалася зі стрімкого погіршення матеріального становища жителів області й привело до наростання конфронтації між рядовими партійцями та партноменклатурою. Як показує нижченаведене інтерв'ю, низові члени КПРС здебільшого не були переконаними комуністами й потрапляли в партію, переслідуючи, головним чином, меркантильні цілі. Перебування в партійних лавах значно підвищувало соціальний статус громадянина й відкривало доступ до високих зарплат, отримання житла, дефіцитних продуктів пайків та інших привілеїв, а в ряді випадків просто було негласною умовою бути журналістом, письменником, начальником, командиром у війську тощо. Ці думки озвучив в інтерв'ю І. Пилипів, у 1989 р. проректор Університету марксизму-ленінізму обкому партії. "Упевнених комуністів була відчужена меншість, - пригадував зазначений співрозмовник, - тому що у партію поступали заради вигоди. Навіть у середовищі політичної освіти працювали заради підробітку. Викладачі не сприймали роботу в університеті як фахову діяльність, а користувалися тими перевагами, котрі вона створювала" [1].

Відтак, наприкінці 80-х рр. ХХ ст. компартійній верхівці Івано-Франківської області доводилося докласти максимум зусиль для того, щоб утаємничити зменшення власної політичної ваги й дискредитувати в очах громадськості національно-демократичний рух та його лідерів. Роль ключового інструменту відводилася засобам масової інформації, а головню підконтрольним періодичним виданням, котрим компартапарат надавав фундаментального значення в пропагуванні комуністичної доктрини. Особливо це стосувалося місцевих періодичних видань, працівники котрих вели безпосереднє спілкування з мешканцями регіону, позаяк зустрічалися з ними на виробництві й у побуті, а тому знали їхні повсякденні проблеми, відчували специфіку місцевості. Партапарат розгортає широку пропагандистську кампанію з метою дискредитації національного минулого Прикарпаття та діяльності неформальних національно-демократичних спілок і їхніх керівників. Зрозумівши загрозу, яку останні становили для комуністичної влади в УРСР, партійні очільники присвятили максимум уваги періодиці західного регіону республіки, а саме Івано-Франківщині, де антикомуністичне протистояння розгорталося особливо гостро.

Стан вивчення проблеми. Проблема висвітлення компартійною пресою розгортання національно-демократичного руху Івано-Франківської області в 1988 - 1991 рр. в історичній літературі практично не досліджена. На жаль, українська історіографія оминає ува-

гою дослідження про ставлення парторганізації Прикарпаття до відродження державницьких прагнень патріотично налаштованої громадськості краю. Тому **метою** нашої наукової розвідки є спроба простежити антинаціональну протидію компартійних структур Івано-Франківщини, котра розгорталася наприкінці 80-х рр. минулого століття на сторінках компартійної преси. Джерельною базою слугують комуністичні періодичні видання, національно-демократична преса та матеріали польових досліджень. Умовно локальні комуністичні періодичні видання можна поділити на три групи. Обласна, районна та виробнича преса. Першу репрезентувала "Прикарпатська правда" - багаторічний рупор обкому компартії та обласної ради народних депутатів. Місцева періодика КПУ була широко представлена в усіх районах області. Це так звані "районки" - друковані речники райкомів та міськкомів. Виробнича преса репрезентована газетам-багатотиражками та стіннітками, що діяли на всіх промислових підприємствах Івано-Франківщини.

Виклад основного матеріалу. Пропагандистська діяльність КПУ особливої активізації зазнала в 1988 р. Очевидно, так відбулося тому, що згаданий рік ознаменував початок суспільно-політичної реформи в СРСР, проголошеної на ХІХ Всесоюзній партійній конференції. Вона спричинила зменшення політичної ваги партапарату й наповнила державним змістом діяльність радянських інституцій країни. Не останню роль відіграло тисячоліття хрещення Київської Русі, яке значно поживило релігійну ситуацію в регіоні. Як наслідок, ослаблення комуністичного режиму уможливило активізацію патріотично налаштованих мешканців краю, що викликало закономірну протидію компартапарату та його слухняної періодики.

Серед розмаїття схвальних передовиць "Прикарпатської правди" на зразок "Переможної ходи перебудови" [2, с. 1] вряди-годи з'являлися публікації, що деструктували не тільки цілковите неприйняття партапаратом демократизаційних прагнень жителів області, але й наростання тривоги через посилення антикомуністичних ознак серед патріотично налаштованої громадськості Івано-Франківщини. Уже на початку 1988 року згадана газета помістила на своїх шпальтах передрук із загальносоюзного видання "Социалистическая индустрия" під красномовною назвою "З хрестом і тризубом". Виконуючи партійне замовлення та описавши діяльність митрополита А. Шептицького як нацистського наймита, її автор - кандидат історичних наук К. Дмитрук так закінчив це "наукове дослідження": "Як бачимо, міфи про гуманність Шептицького збудовані на піску. Спроби обілити його діяльність скеровані на звільнення від відповідальності за колабораціонізм і масові знищення в роки гітлерівського нашестя. Декому дуже хотілось би саме сьогодні, в період революційного оновлення й демократизації нашого суспільства, реанімувати войовничий антикомунізм Шептицького" [3, с. 3]. Аналогічною була стаття "Релігія і нація", де автор доводив негативний взаємозв'язок між релігійними переконаннями та національним самоусвідомленням українського народу. Йому належали такі слова: "Всі суспільно-політичні сили, яким на перешкоді стояла інтернаціональна єдність українського і російського народів, шукали собі союзника в особі уніяцької і автокефальної православної церкви. В цих цілях на УКЦ і УАПЦ роблять ставку сучасні антикомуністичні сили. Наруюго над історією є спроби видати їх за національну церкву українського народу і ставити питання про їх відродження в Україні" [4, с. 4].

Найбільш показово ілюструвала компартійне ставлення до розгортання національно-демократичного руху бесіда кореспондента газети із начальником управління внутрішніх справ облвиконкому В. Пономаренком. Описуючи криміногенну ситуацію в регіоні, згаданий представник силових структур не забув нагадати івано-франківцям, що демократія - це не всюдозволеність. Вона немислима без надійної правової основи, зміцнення соціалістичної законності, правопорядку та дисципліни [5, с. 3].

Будучи покірним виконавцем волі обласних компартійних патронів, районна преса також доклала чимало зусиль для дискредитації демократичних прагнень мешканців області. "Радянська верхovina" - друкований орган комуністів Надвірнянського району опублікувала статтю з показовою назвою "Наш життєвий орієнтир". Комуніст із чвертьвіковим партійним стажем К. Гулієв переконував читачів, що "перебудова - це не анархія, а тверде та неухильне дотримання революційних принципів соціалістичного інтернаціоналізму" [6, с. 2-3]. Його підтримав секретар парторганізації ПТУ № 11 Б. Сарахман, який сказав, що демократичні зміни можливі тільки під керівництвом КПРС, котра є їх безпосереднім ініціатором [7, с. 2].

Періодичне видання Рогатинського райкому, газета "Зоря", у передовиці "Розвиток демократії" застерігала читачів, що всю відповідальність за стан ідеологічно-виховної роботи в трудових колективах несуть комуністи - керівники первинних партійних осередків [8, с. 4]. Продовжуючи традицію обласної преси щодо дискредитації релігійного відродження в регіоні, згадане видання помістило розлогу статтю наукового працівника Львівського музею історії релігії та атеїзму І. Петріва "Міф про джерела, яких не було". Автор на прикладі хрещення Київської Русі наполегливо доводив комуністичний постулат про виняткову ворожість до українського народу католицької церкви і таку ж прихильність православної [9, с. 2-3]. Згодом ця ж газета завбачливо розмістила статтю "Гласність і правопорядок", ознайомивши читачів із указом президії Верховної Ради УРСР "Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій". Відтепер за участь у страйковому русі законодавство передбачало відповідальність у вигляді штрафу 300 крб та адміністративне покарання строком на 15 діб. При повторному порушенні - відповідно 1000 крб і 60 діб, у разі системного недотримання закону - 2000 крб та позбавлення волі строком на 6 місяців [10, с. 3].

З огляду на те, що виробнича періодика знаходилася в густих трудових колективів, публікації заводських стіннівок витримували головне навантаження комуністичної пропаганди. Шпальти газети ВО "Хлорвініл" "Калуський хімік" не покидали статті на кшталт "У парткомі об'єднання". Їхнім лейтмотивом було застереження секретаря партійного комітету підприємства Г. Золотарьової щодо зменшення політичної ваги комуністичних осередків виробничих об'єднань області. За її словами, робітники в переважній більшості гуртувалися довкола проблем розвитку української мови та місцевих екологічних негараздів [11, с. 3]. Намагаючись здолати хитання компартійних позицій, газета надвірнянської агрофірми "Прут" - "Агро" переконувала читачів, що політичне верховенство КПРС закріплене у всенародно схваленій конституції СРСР, і тому лише Комуністична партія має монопольне право реформувати країну, не зачіпаючи її політико-економічних підвалин [12, с. 3-4].

Позаяк 1989 р. відзначався поглибленням економічних вимог жителів Івано-Франківської області внас-

лідок стрімкого зниження їхнього матеріального становища, компартійна преса змушена докладала все більших зусиль, намагаючись загальмувати демократичні прагнення мешканців краю. Уже на початку року "Прикарпатська правда" оприлюднила інтерв'ю з обласним прокурором М. Андріуцою. Він дипломатично попереджав івано-франківців про відповідальність за участь у несанкціонованих мітингах та демонстраціях, нагадавши що силові структури мають усі можливості контролювати ситуацію [13, с. 2-3]. Публікація "Райком і його газета" афішувала звіт редактора городненківського компартійного часопису "Колгоспник Придністров'я" М. Приймака на місцевому пленумі компартії. За словами очільника районних комуністів М. Гунька, партійна періодика повинна активніше впливати на події та формувати в громадян нетерпимість до недругів перебудови [14, с. 3]. "КДБ у світлі гласності" - так назвало зазначене періодичне видання інтерв'ю з начальником управління Комітету держбезпеки УРСР по Івано-Франківській області І. Левенком. На запитання кореспондента про його ставлення до діяльності УГС, УХДС та інших "неформальних" товариств він відповідав: "З боку естремістськи настроєних елементів вже не раз висловлювалися наклепи на наш державний та суспільний лад та на КПРС. До них застосовується Закон СРСР "Про кримінальну відповідальність за державні злочини" від 8 квітня 1989 р. Ним встановлено покарання за публічні заклики до насильного повалення державного ладу та за порушення національної рівності радянських людей" [15, с. 3].

Газета "Нове життя" - компартійний речник Богородчанського району - закликала боротися зі зростаючою кількістю комуністів, які не хотіли виконувати партійних доручень, відвідувати засідання парткомів, чим ставили себе поза партією [16, с. 3]. Продовжуючи виховувати в читачів антипатію до католицизму та прихильність до православ'я, згадана газета опублікувала низку гострокритичних статей. Серед них вирізнялися публікації на зразок "З ким і проти кого" [17, с. 3-4] та "Антинародна суть уніатства" [18, с. 4], де в черговий раз доводилася кровна спорідненість українського та російського народів і недопустимість розриву між ними. Естафету протидії національному самоусвідомленню жителів регіону підхопила газета "Нові горизонти" - орган Рожнятівського райкому КПУ. Центральним тут був передрук статті, опублікованої на шпальтах союзної газети "Правда". Публікація називалася "Куди вони мітять?" Ішлося про діяльність львівських "неформальних" спілок та їхнє "вторгнення" на територію Івано-Франківщини. Зображаючи розгортання національно-демократичного руху в Галичині, автор резюмував: "Чим ближче вибори у місцеві ради, тим густіша димова завіса, яку нагнітають лідери неформалів різних мастей. На вересневому пленумі ЦК КПРС обґрунтовано говорилось про необхідність в судовому порядку заборонити і розпустити націоналістичні, шовіністичні та інші екстремістські організації. Не затягнути б реалізацію цього на практиці" [19, с. 4].

Події 1990 р. позбавили КПУ монопольного права на політичну владу в регіоні, Верховна Рада проголосила "Декларацію про державний суверенітет України". Відтак компартійна критика національно-визвольного руху жителів Івано-Франківщини й надалі набирала оберти. Відтепер її вістря спрямоване на діячів радянських інституцій, хоча й номінально, але проголошеної української незалежної держави. Не шкодувала для цього сил "Прикарпатська правда". Вона розмістила передрук статті республіканської компартійної газе-

ти "Правда України" "УХС: гризня навколо комп'ютерів". У публікації йшлося про не завжди прозору фінансову підтримку національно-демократичних сил з-за кордону. Патріотично налаштовані лідери звинувачувалися в шахрайстві та корисливому розподілі гуманітарної допомоги діаспор країн Західної Європи та США [20, с. 2-3]. "Хто поглимився над символікою?" - саркастично запитував автор однойменної публікації у відповідь на дії вандалів, котрі розірвали жовто-блакитний прапор у ніч із 22 на 23 січня 1990 р. на площі Перемоги в Івано-Франківську. При цьому він не забув нагадати, що національне знамено було встановлене в обхід вимог законодавства та норм архітектури УРСР [21, с. 4]. "Справжнім комуністам не потрібна підтримка екстремістів із УГС", - стверджував власний кореспондент згаданого видання В. Добрянський у статті з недвозначною назвою "За що боротися, чи проти кого?". Автор натякав на те, що діями лідерів національно-визвольного руху керували не державницькі, а винятково антикомуністичні міркування [22, с. 2]. Апофеозом антиукраїнського налаштування компартії стали дві публікації, оприлюднені після проголошення "Декларації про державний суверенітет України". Автор першої "Щоб витримали щогли, коли в потріпані вітрила нашої економіки вдарить штормовий вітер ринкових відносин" залякував читачів приватною власністю, комерціалізацією економіки та іншими елементами ринкового господарства. Друга - це звернення ЦК КПРС до громадян країни з приводу "параду суверенітетів", що охопив усі республіки СРСР. "Будьмо пильними, нас підштовхують до біди. Суспільство скеровують до анархії і беззаконня", - застерігала передовиця зазначеної обласної компартійної газети [23, с. 2].

Серед районних періодичних видань особливим компартійним догматизмом виділялися "Верховинські вісті", орган однойменного райкому КПУ. "Червоне - то народне", запевняла читачів розлога стаття, у якій історично обґрунтовувалися "справжні" національні українські кольори [24, с. 2]. Аналогічною була публікація "Дещо про символіку". "Строгой наукової аргументації, яка б підтверджувала, що жовто-блакитний прапор і тризуб є всеукраїнськими державними символами, немає," - констатував кандидат історичних наук Є. Шмельов [25, с. 3]. Розгортанню департизації підприємств та установ району партапарат протиставив публікацію "Деполітизація - ширма псевдодемократів". Голова контрольної комісії райкому партії Б. Гаврилюк звинувачував антикомуністичних очільників у переслідуванні особистих корисливих цілей, наголосивши, що в діях останніх немає турботи про благо українського народу [26, с. 2].

Яскраво засвідчила антинаціональну суть КПУ велика кількість зусиль, прикладених комуністами для пролонгування союзної угоди в першій половині 1991 р. Розуміючи, що продовження існування СРСР унеможливить реальне відновлення державної самостійності України, партапарат розгорнув масовану пропагандистську кампанію, скеровану на створення суспільної думки про життєву необхідність реанімації Радянського Союзу. Серед районних партвидань найбільш промовистою була газета комуністів Надвірнянського району "Поступ". У програмі дій районної організації КПУ недвозначно констатувалося, що ключовою метою її діяльності на сучасному етапі є збереження СРСР як геополітичного утворення [27, с. 2]. Аналогічні антинаціональні тенденції були помітними в усіх публікаціях видання. Найбільш догматичними серед них були такі, як

"Розум, а не емоції" [28, с. 1], "За суверенну Україну в оновленому Союзі" [29, с. 3], "Виберемо оновлений Союз" [30, с. 3], "Так - Союзів!" [31, с. 2], "Я вірю в майбутнє компартії..." [32, с. 2] тощо. Їхній лейтмотив можна виразити словами публікації під назвою "Чи збережеться суверенітет України в оновленому Союзі?". Демонструючи переваги пролонгування угоди, автор завершив статтю такими словами: "На користь федерації її суб'єкти добровільно поступаються частиною первинного суверенітету" [33, с. 2].

Прикінцеві акценти над істинними компартійними намірами розставила спроба державного перевороту, очолюваного ортодоксальним крилом КПРС, відомого як Державний комітет з надзвичайного стану (ДКНС). Усі компартійні періодичні видання опублікували політичну заяву заколотників та проігнорували відображення на своїх сторінках наростання антикомуністичного руху опору в західних областях України. Тому найкраще антиукраїнські дії КПУ ілюструвала національно-демократична преса. Добре помітним радикалізмом виділялася Надвірнянська газета "Народна воля". Аналізуючи поведінку районних очільників у часи заколоту вона писала: "19 серпня усі члени райвиконкому голосують за звернення, направлене проти заколотників. Проте начальник райвідділу внутрішніх справ, член райкому КПУ М. Христюк утримався" [34, с. 1]. На сторінках цього ж видання голова комісії щодо інвентаризації майна та документів районного комітету КПУ Надвірної говорив, що путч був неминучим. Попереднє ознайомлення з документами райкому за останній період дозволяло стверджувати про підготовку КПУ до заколоту впродовж кількох місяців [35, с. 3]. Зазначену думку підтвердив очільник місцевих комуністів М. Гнатюк, який здав партійний квиток. За його словами, розпорядження ЦК КПУ щодо підтримки ДКНС було розповсюджене по всіх низових партструктурах напередодні заколоту [36, с. 3].

Не шкодувала епітетів на компартійну адресу газета Рогатинської ради народних депутатів "Голос Опілля". Результати роботи комісії райвиконкому щодо з'ясування обставин сприяння в районі державному перевороту винесли на поверхню такі факти. 20 серпня начальник АТП - 12640 отримав телеграму керівника обласного автоуправління, члена райкому Кисільова з настановою встановити цілодобове чергування на підприємстві й припинити поїздки по області та республіці. Аналогічним скеруванням обласного начальства було переведено на посилений режим служби увесь особовий склад районного відділу внутрішніх справ. Міліцейським очільникам району рекомендувалося перевірити готовність усіх підрозділів до дій в екстремальних умовах та взаємодіяти з органами КДБ [37, с. 2].

Висновок

1. Аналіз компартійної періодики обласного, районного та виробничого рівнів яскраво засвідчив українське ставлення обкому КПУ Івано-Франківської області, його районних та місцевих осередків до розвитку національного самоусвідомлення серед мешканців регіону, а згодом і до їхніх державотворчих прагнень. Ключовою причиною такого неприйняття було антиукраїнське налаштування проросійської Комуністичної партії Радянського Союзу та слухняного виконавця її волі - Комуністичної партії України.

2. Протягом періоду переростання демократичного руху в національно-визвольний КПУ залишалася єдиною політичною силою, котра відкрито закликала

до збереження існування СРСР, ставши таким чином на перешкоді відновлення державної самостійності України.

3. Поведінка Компартії України в дні заколоту, очолюваного ДКНС, дає підстави кваліфікувати її діяльність та політичну суть як антиукраїнську. Як говорив в інтерв'ю багатолітній політичний в'язень, а згодом депутат Верховної ради України Б. Ребрик, "перебудова ослабила компартійний режим і дала поштовх до розгортання демократизації суспільства та наростання антикомуністичних виступів. За таких умов КПУ проявила власний антинаціональний стрижень і виступила проти політичних прагнень того народу, виразником інтересів якого вона декларувала себе впродовж семи останніх десятиліть" [38].

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтерв'ю І. Пилипіва, записане 08.07.2010. (Особистий архів автора).
2. Прикарпатська правда. - 1988. - 5 січня.
3. Прикарпатська правда. - 1988. - 20 січня.
4. Возняк С. Релігія і нація / С. Возняк // Прикарпатська правда. - 1988. - 25 грудня.
5. Орнат Я. Перебудова, порядок, законність / Я. Орнат // Прикарпатська правда. - 1988. - 1 березня.
6. Гулієв К. Наш життєвий орієнтир / К. Гулієв // Радянська верховина. - 1988. - 21 квітня.
7. Сарахман Б. Тільки повна правда / Б. Сарахман // Радянська верховина. - 1988. - 19 травня.
8. Зоря. - 1988. - 6 лютого.
9. Петрів І. Міф про джерела, яких не було / І. Петрів // Зоря. - 1988. - 13 березня.
10. Зоря. - 1988. - 6 серпня.
11. Калуський хімік. - 1988. - 2 лютого.
12. Агро. - 1988. - 6 жовтня.
13. Орнат Я. Закон і перебудова / Я. Орнат // Прикарпатська правда. - 1989. - 15 січня.
14. Михайлюк Б. Райком і його газета / Б. Михайлюк // Прикарпатська правда. - 1989. - 12 травня.
15. Яранчук Л. КДБ: У світлі гласності / Л. Яранчук // Прикарпатська правда. - 1989. - 18 жовтня.
16. Дмитришин М. Замислимося спільно / М. Дмитришин // Нове життя. - 1989. - 21 березня.
17. Возняк С. З ким і проти кого / С. Возняк // Нове життя. - 1989. - 8 липня.
18. Петляков П. Антинародна суть уніатства / П. Петляков // Нове життя. - 1989. - 17 серпня.
19. Дрозд В. Куди вони мітять? / В. Дрозд // Нові горизонти. - 1989. - 17 жовтня.
20. Деримов М. УХС: гризня навколо комп'ютерів / М. Деримов // Прикарпатська правда. - 1990. - 3 січня.
21. Добрянський В. Хто поглумився над символікою? / В. Добрянський // Прикарпатська правда. - 1990. - 24 січня.
22. Добрянський В. За що боротися, чи проти кого? / В. Добрянський // Прикарпатська правда. - 1990. - 3 квітня.
23. Калюнін В. Щоб витримали щогли, коли в потріпані вітрила нашої економіки вдарить штормовий вітер ринкових відносин / В. Калюнін // Прикарпатська правда. - 1990. - 26 липня.
24. Симоненко Р. Червоне - то народне / Р. Симоненко // Верховинські вісті. - 1990. - 23 січня.
25. Шмельов Є. Дещо про символіку / Є. Шмельов // Верховинські вісті. - 1990. - 24 березня.
26. Гаврилюк Б. Деполітизація - ширма псевдодемократів / Б. Гаврилюк // Верховинські вісті. - 1990. - 11 грудня.
27. Поступ. - 1991. - 22 січня.
28. Горай М. Розум, а не емоції / М. Горай // Поступ. - 1991. - 2 лютого.
29. Поступ. - 1991. - 12 лютого.
30. Поступ. - 1991. - 16 лютого.
31. Поступ. - 1991. - 15 березня.
32. Поступ. - 1991. - 21 травня.
33. Поступ. - 1991. - 15 березня.
34. Гридзун І. 19 серпня: хто є хто / І. Гридзун // Народна воля. - 1990. - 29 серпня.
35. Народна воля. - 1990. - 3 вересня.
36. Борис В. "У такій партії працювати не буду" / В. Борис // Народна воля. - 1990. - 3 вересня.
37. Голос Опілля. - 1991. - 7 вересня.
38. Інтерв'ю Б. Ребрика, записане 11.07.2010. (Особистий архів автора).

Чура Василь,

кандидат исторических наук, доцент кафедры социальных и гуманитарных дисциплин Львовской государственной финансовой академии

НАЦИОНАЛЬНОЕ ВОЗРОЖДЕНИЕ ПРИКАРПАТЬЯ В КОНЦЕ 80-х - НАЧАЛЕ 90-х гг. XX в. СКВОЗЬ ПРИЗМУ ВИДЕНИЯ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПРЕССЫ

В статье исследована проблема освещения компартийной прессой национально-демократических процессов в Ивано-Франковской области в 1988-1991 гг. Ключевой базой исследования выступили советские периодические издания разных уровней, национально-демократическая пресса, материалы полевых исследований автора. Анализ периодики показал крайне враждебное отношение партийных органов разных уровней к развитию национального самосознания среди жителей региона и к их государственно-экономическим устремлениям. Выявлена ключевая причина такого неприятия, которая заключалась в принципиально антиукраинском настрое коммунистической партии.

Ключевые слова: КПСС-КПУ; периодика; пресса; статьи; публикации; неприятие; национально-освободительное движение; противостояние; независимость.

Chura Vasyl,

Ph.D. in History, Assistant Professor of social sciences and humanities Lviv State Academy of Finance

NATIONAL REVIVAL IN THE PRE-CARPATHIANS AT THE TURN OF THE 80s - 90s OF THE XX CENTURY IN THE LIGHT OF THE COMMUNIST PRESS VISION

In the second half of the 80s of the twentieth century communist omnipotence that prevailed in the Soviet Union during the seventy years put the country regularly in the framework of the system of social and economic crisis. In

making efforts to keep the pro-government monopoly the Central Committee of CPSU dares to introduce redecorating of the economic mechanism of the Soviet Union in implementing the policy of acceleration. However, its negative results made the Communist Party elite resort to deepen innovations and apply reforms in the political system of the Soviet Union, known at that time as reconstruction perestroika. Having caused the general public democratization, it called to a policy of openness, which brought out the numerous communist crimes of the past decades that greatly weakened the Communist Party regime. This led to the revival of democracy, and eventually the national liberation movement in the western regions of the USSR, especially in Halychyna and its components - the Pre-Carpathians, where the state-forming bases have deep historical roots.

The speaking trumpet of establishment of the communist regime was the Communist Party press, which in this period has launched a massive advertising campaign for undeniable expediency of reconstructive innovations. However, the rapid growth of the national liberation movement led openly to opposing the Communist Party media at all levels, trying to stop a national renaissance in Pre-Carpathians. The opposing range included both promotional measurements and intimidation pressure of power structures. The opposition at that time consisted of illegal anticommunistic publications and periodicals of newly appeared Soviet institutions. Objectively covering events they were promoters of striving patriotic-oriented public of the land to restore the state independence of Ukraine.

Key words: CPSU; CPU; periodicals; press; articles; publications; unacceptance; national and democratic movement; opposing; independence.

REFERENCES

1. Interview I. Pylypiva recorded 08.07.2010. (Personal archive of the author) (ukr).
2. *Prykarpatska pravda* (1988), January 5 (ukr).
3. *Prykarpatska pravda* (1988), January 20 (ukr).
4. Vozniak S. (1988), *Prykarpatska pravda*, December 25 (ukr).
5. Ornat Ya. (1988), *Prykarpatska pravda*, March 1 (ukr).
6. Huliiiev K. (1988), *Radianska verkhovyna*, 21 квітня (ukr).
7. Sarakhman B. (1988), *Radianska verkhovyna*, May 19 (ukr).
8. *Zoria* (1988), February 6 (ukr).
9. Petriv I. (1988), *Zoria*, March 13 (ukr).
10. *Zoria* (1988), August 6 (ukr).
11. *Kaluskyi khimik* (1988), February 2 (ukr).
12. *Ahro* (1988), October 6 (ukr).
13. Ornat Ya. (1989), *Prykarpatska pravda*, January 15 (ukr).
14. Mykhailiuk B. (1989), *Prykarpatska pravda*, May 12 (ukr).
15. Yaranchuk L. (1989), *Prykarpatska pravda*, October 18 (ukr).
16. Dmytryshyn M. (1989), *Nove zhyttia*, March 21 (ukr).
17. Vozniak S. (1989), *Nove zhyttia*, July 8 (ukr).
18. Petliakov P. (1989), *Nove zhyttia*, August 17 (ukr).
19. Drozd V. (1989), *Novi horyzonty*, October 17 (ukr).
20. Derymov M. (1990), *Prykarpatska pravda*, January 3 (ukr).
21. Dobrianskyi V. (1990), *Prykarpatska pravda*, January 24 (ukr).
22. Dobrianskyi V. (1990), *Prykarpatska pravda*, April 3 (ukr).
23. Kaliunin V. (1990), *Prykarpatska pravda*, July 26 (ukr).
24. Symonenko R. (1990), *Verkhovynski visti*, January 23 (ukr).
25. Shmelov Ye. (1990), *Verkhovynski visti*, March 24 (ukr).
26. Havryliuk B. (1990), *Verkhovynski visti*, December 11 (ukr).
27. *Postup* (1991), January 22 (ukr).
28. Horai M. (1991), *Postup*, February 2 (ukr).
29. *Postup* (1991), February 12 (ukr).
30. *Postup* (1991), February 16 (ukr).
31. *Postup* (1991), March 15 (ukr).
32. *Postup* (1991), May 21 (ukr).
33. *Postup* (1991), March 15 (ukr).
34. Hrydzhun I. (1990), *Narodna volia*, August 29 (ukr).
35. *Narodna volia* (1990), September 3 (ukr).
36. Borys V. (1990), *Narodna volia*, September 3 (ukr).
37. *Holos Opillia* (1991), September 7 (ukr).
38. Interview of B. Rebyrk recorded 11.07.2010. (Personal archive of the author) (ukr).

© Чура Василь

Надійшла до редакції 20.11.2013